

מלחמת חרבות ברזל

תמונת מצב

*19.10.2023

מפונים ומתפנים – עקורים, פליטים בארצם צרכים בשעת חירום ופנים לשיקום

* הסקירה מציעה תמונת מצב עדכנית כפי שהיא מצטיירת מן המידע המצוי בידנו ביום זה.

האתגר: קיים משבר חסר תקדים בכל הנוגע למתן מענה למפונים ומתפנים. מדובר באנשים ללא כתובת, תרתי משמע. סוגיית הטיפול במפונים מגלמת מטרייה רחבה ביחס להיבטים שונים ורבים הדורשים מענה – מגורים, ציוד, רווחה, חינוך, טיפול נפשי, בריאות ועוד – בטווח הקצר, הבינוני והארוך.

רקע כללי

◀ מפרוץ המלחמה מתגבשת מידי יום מדיניות לאומית מתעדכנת ומשתנה בנוגע לפינוי והתפנות. הצבא שולט ומנהל בפועל באמצעות פיקוד העורף.

◀ קיימת אבחנה בין סוגי המפונים:

– "מפונים" – תושבים המפונים ממקום מגוריהם בהוראת המדינה, על-פי החלטת ממשלה.

המדינה אמורה לתת מענה כולל, ומתכללת את כלל ההיבטים הנוגעים לפינוי. פיקוד העורף אחראי.

המפונים נמצאים ב"בתי קליטה" (בתי מלון, אכסניות, בתי נוער וכיו"ב).

נכון להיום הוחלט על פינוי בטווח 0-4 קילומטרים בגבול דרום (24 ישובים) 0-2 קילומטרים בגבול צפון (28 ישובים).

בתהליך לאישור: צפון 0-5 קילומטרים בגבול צפון (עוד כ-25 ישובים) וכן קריית שמונה.

– "מתרעננים" – תושבים המתגוררים באזור הלחימה. אין החלטה על פינוי, אך קיימת אפשרות לעבור לבתי קליטה. תוקף אישור השהות הוא שבועי, ומתחדש על בסיס שבועי.

אפיק זה קרוי "משב רוח". במסגרתו משרד הביטחון מעביר תקציב לרשות המקומית (500 ש"ח למבוגר, 250 ש"ח לילד), והרשות מתקשרת עם בתי הקליטה. הכוונה היא ככל הניתן לשכן את התושבים כקהילה. נכון להיום אושר בטווח 4-7 קילומטרים בגבול דרום (29 ישובים) וכן לשדרות; אשקלון, ואופקים צפויים גם כן להיכנס ל"משב רוח".

* תמונת מצב זו מבוססת על דברים ממפגש JFN ופורום הקרנות מיום 19.10.2023 וכן על חומרים משלימים. הדוברים במפגש היו:

- יעל שמחאי, מנהלת הכשרות, חוסן וחברה אורחית ברשות החירום הלאומית.
- נעמה גורדישר, מנהלת פעילות ישראיד ישראל.
- גדי ירקוני, ראש מועצה אזורית אשכול.

- ◀ לצד חלוקה מרכזית זו יש להדגיש כי ישנם תושבים המחליטים על דעת עצמם להתפנות ובמימון עצמי (ולעיתים מחפשים גם במצב זה הבטחה לשיפוי); ובכלל, ההבנה לגבי המעמד והזכויות משתנה, אינה ברורה, ויש חוסר וודאות רב בקרב המפונים ובקרב נותני המענים.
- ◀ ההערכה היא שיש כ-100,000 איש "פליטים בארצם". יש 400,000 חדרי אירוח במדינת ישראל, רובם תפוסים.
- ◀ הדברים נבחנים בשלושה טווחי זמן: קצר (חירום), בינוני וארוך. בחלוקה גסה:
 - הערכה כללית לשבועות נוספים קדימה של מצב חירום מלחמתי.
 - ידרשו חודשים לייצוב המצב, בהיבטים רבים. ישובים בטווח 0-7 קילומטרים בגבול דרום לא יחזרו בטווח קצר או בינוני ליישובים. ייתכן שבטווח הבינוני ייפתחו מתקני מגורים חלופיים, במטרה להבטיח יציבות כלשהי למפונים.
 - בטווח ארוך ידרש שיקום יסודי ומתמשך.
- קמה מנהלת במשה"ב לשיקום העוטף שאמורה להתמודד גם עם צרכי תעסוקה, פרנסה, לימודים.
- ◀ המענים בטווח הקצר ניתנים בשילוב כוחות בין פיקוד העורף, המשרדים הממשלתיים וגופים ממשלתיים, ארגוני חברה אזרחית ופילנתרופיה ומתנדבים והתארגנויות ספורדיות. בשלב זה עדיין בצורה כאוטית עם ניסיון לבסס מענה שיטתי. כולם מבינים כי המענים ידרשו גם כ"שגרת חירום" וגם בטווח בינוני. יש קושי בבנייה והטמעה של מענה שיטתי כאשר השהות בבתי הקליטה מוגבלת בזמן ומתחדשת על בסיס שבועי או תלת-שבועי.

תמונת מצב נוכחית | צרכים ומענים

◀ בתי הקליטה (חדרים בהם משתכנות משפחות שלמות) מספקים מענה חלקי

- חדר במלון וחיים במלון בכלל (או כל בית קליטה אחר) לא יכולים לספק מענה לאורך זמן. זו אינה מסגרת אשר מיועדת לשגרת חיים מלאה. לכן, ומתוך הבנה שצריך לאפשר יציבות מסוימת ולא "להזיז" כל הזמן את המפונים, האתגר הגדול של המדינה והחברה האזרחית הוא לסייע בקיום שגרת חיים מסוימת במתקני הקליטה.
- מענים נדרשים:** הבטחת קיומם של מרחבים פיזיים קהילתיים, חדרי טיפול וכיו"ב. העלות לאולמות כנסים וחדרי התכנסות בבתי המלון – גבוהה במיוחד.

◀ אספקת שירותים נלווים – לדוגמה: כביסה

- המדינה אינה מממנת שירותי כביסה.
- מענים נדרשים:** מימון מול בתי המלון שמחזיקים ממילא במפעלי כביסה (דבר שמצופה מהמדינה לקחת על עצמה וטרם קרה). לחילופין, רכישת מכונות כביסה לשירות המפונים.

◀ שירותים ומוצרים במשק, כ"א ואבטחה

- ככלל אין מחסור במלאי ובאספקת שירותים ומוצרים למשק. אולם קיים מחסור באבטחה למשאיות שמובילות ביצים, בפועלים בתחום הבשר והעוף, כ"א לחקלאות, כ"א לאבטחה בבתי החולים, במרכזים לוגיסטיים ובמתקנים אחרים.

פערים, צרכים נוספים ונושאים פתוחים

רשויות מקומיות וקהילות מפונים

- הרשויות המקומיות בדרום מנהלות את החירום בישובים בתחום השיפוט שלהן, ולעיתים גם את הפינוי עצמו. לעיתים רשויות מקומיות וראשיהן פועלים באופן עצמאי, ללא כיסוי תקציבי, כולל ביחס לפינוי.
- הקהילות חוו משבר עצום כשניהלו את התגובה הראשונית ללחימה בכוחות עצמן ומצויות במשבר מתמשך בגין הזוועות שחוו.
- על רקע זה, נדרשת תמיכה ברשויות המקומיות ובקהילות ברבדים מרובים:
- ◀ העצמת ההנהגה ברשות ובקהילה.

- ◀ תמיכת הפילנתרופיה במשאבים ברשות המקומית ובקהילה. אלו ואלו מגייסות כספים יעודיים ([קרן שדרות למשל](#)); הבטחת תמיכה גם בטווח בינוני וארוך.
- ◀ נוכח המצב חסר התקדים שנוצר של תפקוד ותפקיד הרשות המקומית, הבטחת הובלה ושיתוף של הרשויות והקהילות בקבלת החלטות הנוגעות אליהן (Nothing about us without us).

אבחנה בין קהילות הומוגניות (קיבוצים ומושבים) לקהילות של פרטים (בעיקר מתפני הערים)

הקהילות מן השטח מעידים על מתח בין קבוצות בשל הבדלים במעמד הפורמלי. בקהילות הומוגניות (בעיקר הקיבוצים והמושבים) קיימת התארגנות והובלה קהילתית, לצד מענים ראשוניים של השלטון. החברה האזרחית פועלת כ"משלימה". לעומת זאת, בקרב המתפנים העצמאיים (בעיקר מתפנים מבין תושבי הערים) אין מענה הוליסטי מטעם המדינה, אין התארגנות של הקהילה, והיכולת לצרוך שירותים מהחברה האזרחית היא ספורדית.

טווח ביניים וארוך

- קיימת הבנה בנוגע לצורך להבטיח מענים גם בטווח בינוני וארוך. לעניין זה:
 - ◀ צורך לבנות מענים באופן שיטתי, גם למפונים הספורדיים.
 - ◀ לטווח הבינוני והארוך אי אפשר להסתמך על התארגנויות והתנדבות ספורדית; נדרש לעבוד עם ארגונים מבוססים, מקצועיים בעלי ניסיון ותשתיות מתאימות.
 - ◀ יש שבר אידיאולוגי, לפחות אצל חלק מן המפונים, המציף את השאלה אם בכלל לחזור לחיות ביישובי העוטף.

ריכוז מידע, יוזמות והזדמנויות

- ◀ ריכוז קמפיינים לגיוס כספים עבור הקיבוצים והמושבים [באתר JFN](#).
- ◀ התנועה הקיבוצית פועלת בימים אלו למתן מענה לצרכי חירום של מפוני הקיבוצים, בעיקר בנושא הצטיידות על כל רבדיה (בבתי הקליטה, במקרה של שיכון בדירות בלתי מצוידות ולעניין הקיבוצים הקולטים) וכן בנוגע לצרכים ארוכי טווח הנוגעים לשיקום.

לפרטים בנושא צרכים בטווח מידי ניתן לפנות לשיר גורן (בוואטספ), בטל': 053-4440534

לפרטים בנושא צרכים ארוכי טווח ניתן לפנות לגיל לין (בוואטספ), בטל': 052-3718791

לפרטים כלליים אודות קרן החירום לגיוס תרומות עבור קיבוצי עוטף עזה ראו כאן.